

GLOBALLASHUV JARAYONIDA PSIXOLOGIYANING JAMIYAT HAYOTIDAGI O‘RNI

Yusupova Nasiba Ibadullayevna
Xorazm viloyati Bog'ot tumanidagi
42-son maktab psixologi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada globallashuv jarayonida psixologiya fanining rivojlanish bosqichlari, zamonaviy psixologik yo‘nalishlarning shakllanishi hamda inson psixikasiga ta‘sir etuvchi ijtimoiy omillar yoritiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va global muhitning psixologiyaga ta‘siri tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: globallashuv, psixologiya, rivojlanish bosqichlari, zamonaviy psixologiya, ijtimoiy muhit, inson psixikasi, raqamli davr.

KIRISH

Globallashuv jarayoni inson hayotining barcha sohalariga, jumladan psixologiya fanining rivojlanishiga ham katta ta‘sir ko‘rsatmoqda. Bugungi kunda psixologiya nafaqat individual shaxsni, balki global ijtimoiy jarayonlarni ham o‘rganadigan fan sifatida rivojlanmoqda. Psixologiyaning rivojlanish bosqichlarini shartli ravishda bir necha davrlarga ajratish mumkin. Dastlabki bosqichda psixologiya falsafa tarkibida shakllangan bo‘lib, inson ruhiyati haqidagi qarashlar asosan falsafiy yondashuvga asoslangan edi.

Keyingi bosqichda psixologiya mustaqil fan sifatida ajralib chiqdi. Bu davrda eksperimental psixologiya shakllanib, inson xulq-atvori va psixik jarayonlar ilmiy usullar bilan o‘rganila boshlandi. Globallashuv davriga kelib psixologiya yanada kengayib, ijtimoiy, madaniy va raqamli muhit bilan chambarchas bog‘landi. Inson psixikasi endi faqat individual emas, balki global axborot oqimi ta‘sirida ham shakllanmoqda.

Zamonaviy bosqichda kognitiv psixologiya, ijtimoiy psixologiya, raqamli psixologiya kabi yangi yo‘nalishlar rivojlanmoqda. Bu yo‘nalishlar insonning axborotni qabul qilish, qayta ishlash va ijtimoiy muhitga moslashuvini o‘rganadi. Globallashuv sharoitida internet va ijtimoiy tarmoqlar psixologik jarayonlarga kuchli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Axborot oqimining tezligi insonning diqqat, xotira va emotsional holatiga bevosita ta‘sir qiladi.

Shuningdek, madaniyatlararo muloqotning kengayishi psixologiyada yangi tadqiqot yo‘nalishlarini yuzaga keltirdi. Turli madaniyat vakillarining psixologik xususiyatlarini o‘rganish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Raqamli texnologiyalar rivoji psixologik yordam ko'rsatish shakllarini ham o'zgartirdi. Onlayn maslahatlar va virtual psixologik xizmatlar keng tarqalmoqda. Globallashuv jarayoni insonlarda stress, axborot bosimi va emotsional zo'riqish kabi muammolarni ham kuchaytirmoqda. Shu sababli psixologiyaning profilaktik va korreksion yo'nalishlari rivojlanmoqda.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar davrida psixologiyaning o'rni tobora ortib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, stress omillari, tezkor hayot tarzi va axborot oqimining kuchayishi psixologiyaga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda. Yoshlar orasida psixologiya faniga bo'lgan munosabat turlicha: ayrimlar bu sohani inson ruhiyatini anglash va muammolarni hal etish vositasi sifatida qabul qiladi, boshqalar esa uni unchalik muhim deb hisoblamaydi.

So'nggi yillarda psixologik tadqiqotlar nevrobiologiya, sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashgan holda rivojlanmoqda. Ushbu o'zgarishlar yoshlarning psixologiyaga bo'lgan qiziqishi va uni hayotda qo'llashiga qanday ta'sir ko'rsatmoqda? Ushbu maqolada yoshlarning psixologiya sohasidagi zamonaviy tadqiqotlarga bo'lgan munosabati va bu sohaning kundalik hayotdagi ahamiyati tahlil qilinadi.

1. Yoshlarning psixologiyaga bo'lgan qiziqishining shakllanish omillari

Psixologiyaga bo'lgan qiziqish turli omillar ta'sirida shakllanadi:

Shaxsiy tajriba va hayotiy muammolar – stress, depressiya, motivatsiya yetishmovchiligi kabi muammolar yoshlarni psixologiya faniga yaqinlashtiradi.

Ta'lim tizimidagi o'zgarishlar – zamonaviy maktab va oliy ta'lim muassasalarida psixologiyaga oid kurslarning joriy etilishi yoshlarning ushbu fan bilan tanishishiga imkon yaratadi.

Ijtimoiy tarmoqlarning roli – TikTok, Instagram va YouTube platformalarida psixologik kontentlar ommalashib bormoqda va bu yoshlarning qiziqishini oshiradi.

Ilmiy-ommabop kitoblar va materiallar – Daniel Goleman, Jordan Peterson, Carol Dweck kabi mualliflarning kitoblari yoshlar orasida katta qiziqish uyg'otmoqda.

2. Psixologik tadqiqotlarning yoshlar hayotiga ta'siri

Bugungi kunda zamonaviy psixologik tadqiqotlar quyidagi jihatlarda yoshlar hayotiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda:

Ruhiy salomatlik va stress boshqaruvi – nevropsixologiya va kognitiv psixologiya bo'yicha tadqiqotlar yoshlarning depressiya, tashvish va stress bilan kurashish usullarini shakllantirishga yordam bermoqda.

Ta'lim va karyera rivojlanishi – o'qish va o'rganish jarayonlarini samarali tashkil etishga oid tadqiqotlar bilim olish sifati va natijalarini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

Shaxsiy rivojlanish va motivatsiya – psixologik tadqiqotlar shaxsiy o‘shish, intellektual rivojlanish va hayotiy maqsadlarni aniqlashga yordam beradi.

Ijtimoiy munosabatlar – psixologiyaning ijtimoiy psixologiya va emotsional intellekt sohalaridagi tadqiqotlari insonlar bilan samarali muloqot qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

3. Zamonaviy psixologik metodologiyalarning yoshlar orasida tarqalishi

Mindfulness va meditatsiya – so‘nggi yillarda stressni kamaytirish va aqliy diqqatni oshirish uchun psixologlar tomonidan tavsiya etilgan ushbu usullar yoshlar orasida keng tarqalmoqda.

Kognitiv xulq-atvor terapiyasi (CBT) – depressiya va tashvishlarni yengishda ilmiy isbotlangan samarali usul bo‘lib, ko‘plab yoshlar undan foydalanmoqda.

Pozitiv psixologiya va emotsional intellekt – baxt, motivatsiya va ijobiy fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilgan ilmiy yondashuvlar yoshlarning hayot sifati va farovonligini oshirishda muhim rol o‘ynamoqda.

4. Muammolar va istiqbollar

Psixologiya sohasidagi tadqiqotlarning yoshlar hayotiga ijobiy ta‘siriga qaramay, muayyan muammolar ham mavjud:

Ilmiy va psevdopsixologiya o‘rtasidagi farq – ba‘zan yoshlar ilmiy asosga ega bo‘lmagan, ommalashgan noto‘g‘ri psixologik maslahatlarni qabul qilib, ular bo‘yicha harakat qilishadi.

Mutaxassislarga murojaat qilishdan tortinish – jamiyatda ruhiy salomatlik bo‘yicha stereotiplar hanuzgacha mavjud bo‘lib, bu psixologik yordam olish istagini pasaytiradi. Ilmiy tadqiqotlarning yetarlicha targ‘ib qilinmasligi – universitetlar va tadqiqot markazlarining ilmiy ishlari keng auditoriyaga yetib bormasligi sababli, yoshlar ilmiy psixologik tadqiqotlardan yetarlicha xabardor emaslar.

5. Psixologik tadqiqotlarning yoshlar o‘rtasida ommalashishini ta‘minlash yo‘llari

Ilmiy ma‘lumotlarni oddiy va tushunarli shaklda targ‘ib qilish – psixologik tadqiqotlarni qiziqarli uslubda yetkazish yoshlar orasida qiziqishni oshiradi.

Ta‘lim tizimiga zamonaviy psixologik yondashuvlarni joriy etish – maktab va universitetlarda psixologik ta‘limni kengaytirish kerak.

Ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalaridan foydalanish – yoshlarning e‘tiborini jalb qilish uchun zamonaviy platformalardan foydalanish muhim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, globallasuv psixologiya fanining rivojlanishiga yangi imkoniyatlar yaratdi. Zamonaviy psixologiya insonni global muhit bilan uzviy bog‘liq holda o‘rganadigan fan sifatida shakllanib bormoqda. Psixologiya sohasidagi zamonaviy tadqiqotlar yoshlarning shaxsiy rivojlanishi, ruhiy farovonligi va ijtimoiy moslashuv jarayonida muhim o‘rin tutadi. Yoshlarning ushbu tadqiqotlarga

munosabatini yanada ijobiy tomonga o'zgartirish uchun ilmiy ma'lumotlarni ommalashtirish, ta'lim tizimiga integratsiya qilish va amaliy hayotda qo'llash bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. G'ulomov, S. (2021). Zamonaviy psixologik tadqiqotlar va ularning ijtimoiy hayotdagi o'rni. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. G'anieva, D. (2022). Yoshlarning psixologik farovonligi va zamonaviy tendensiyalar. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
3. Peterson, J. (2018). 12 Rules for Life: An Antidote to Chaos. Toronto: Random House Canada.
4. Goleman, D. (2006). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books.
5. Dweck, C. (2006). Mindset: The New Psychology of Success. New York: Random House.
6. Seligman, M. (2011). Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being. New York: Atria Books.
7. World Health Organization (2023). Mental Health and Well-being Among Youth: Global Trends and Challenges. Geneva: WHO Publications.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning yoshlarga oid farmonlari va qarorlari. (2022). O'zbekiston Respublikasi rasmiy hujjatlari to'plami.
9. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi. (2023). Ta'limda psixologik metodologiyalarni rivojlantirish strategiyasi. Toshkent: Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi.
10. American Psychological Association (APA). (2023). Recent Advances in Youth Psychology and Behavioral Studies. Washington, DC: APA Press.